

منطق و مباحث آن

بخش اول

درس اول: منطق، ترازوی اندیشه

مفاهیم کلیدی

۱ علم منطق

۳ تصور و تصدیق، دو بخش کلی دانش بشر

۲ حیطه کاربرد منطق

۴ تعریف و استدلال، دو بخش اصلی منطق

آزمون تشخیصی مفاهیم کلیدی

۱ چه تعداد از جملات زیر درست است؟

- منطق دانان با بررسی انواع خطاها و راه‌های جلوگیری از آنها، علم منطق را طراحی کرده‌اند.
- علم منطق با بیان قواعد طبیعی ذهن و دسته‌بندی آنها، نه تنها به سرعت خطاهای ذهنی را تشخیص می‌دهد، بلکه در تصمیم‌گیری نیز به ما کمک می‌کند.

- منطق می‌تواند با تعیین قوانین اندیشه و دسته‌بندی خطاهای آن، باعث حرکت به سوی رشد علمی شود.
- منطق با دسته‌بندی خطاهای ذهنی و آموزش شیوه درست اندیشیدن، به سرعت هر گونه لغزشی را به ما اعلام می‌کند.
- علم منطق بدین جهت به شاقول بنایی تشبیه شده است که مهارت در آن نیاز به ممارست و تمرین دارد.
- مغالطه همان خطای فکری است که به آن سفسطه هم می‌گویند و ممکن است ارادی یا غیرارادی و سهوی اتفاق بیفتد.

الف) یک ب) چهار ج) سه د) دو

۲ توضیح دهید چرا در سراسر زندگی به علم منطق نیازمندیم؟

۳ در چه تعداد از جملات زیر تصدیق می‌بینید؟

- در گوش من فسانه دلدادگی مخوان.

- باغ حسرتناک بارانی

- باد دلنشینی ای امید جان

- زنده در گور سکوت من

- دانی که چرا بر دهنم راز آمد؟ / مرغ دلم از درون به پرواز آمد؟

- در من افسون درنگبرد پس کن این افسانه را

الف) یک ب) دو ج) سه د) پنج

۴ چه تعداد از جملات زیر درست است؟

- برای معلوم شدن عبارت «واژه» «عین» در عربی معانی متعددی دارد که باید هر کدام از آنها را در جمله تشخیص داد. «نیازمند تعریف هستیم».

- تعریف و استدلال دو حیطه اصلی دانش بشری است.

- در تعریف از تصورات معلوم برای کشف تصورات مجهول استفاده می‌شود.

- در تصدیق واقعیت داشتن یا نداشتن عبارات اهمیتی ندارد.

- هر عبارتی که بتوان در مورد آن حکم و قضاوتی کرد، می‌تواند به عنوان مقدمه استدلال قرار بگیرد.

الف) دو ب) سه ج) پنج د) چهار

پاسخ

۱) گزینه «ج»

۲) صفحه ۵ کتاب درسی، پاراگراف دوم

۳) گزینه «ب»

۴) گزینه «الف»

۱- علم منطق

هر علمی با هدف مشخصی پدید آمده یا توسط دانشمندان آن علم تدوین و ارائه شده است؛ علم منطق هم این چنین است و هدفش این است که اجازه ندهد ذهن انسان در مباحث علمی، گفتگوهای روزانه، خواندن اخبار و... دچار اشتباه شود، پس تعریف علم منطق بر اساس این هدف عبارت است از: «علمی که در پی **جلوگیری از خطای اندیشه** است». به علاوه در هر علمی دانشمندان برای رسیدن به اهداف آن علم، روش هایی دارند، در علم منطق روشی که برای جلوگیری از خطای ذهن دارند، این است که سعی می کنند:

- ۱- انواع خطاهای ذهن را بررسی کنند.
- ۲- خطاها را دسته بندی کنند.
- ۳- راه های جلوگیری از آنها را نشان دهند.

در درس منطق به جای واژه خطاهای ذهنی، خطاهای فکر یا خطاهای اندیشه از اصطلاح **مغالطه** یا **سفسطه** استفاده می کنند. حالا که با تعریف، روش علم منطق و مغالطه آشنا شدید، سعی می کنیم توضیحات بالا را با چند مثال تکمیل کنیم:

۱- تشبیه علم منطق به پزشکی (تشبیه مغالطه به بیماری)

یکی از مثال هایی که کتاب در رابطه با علم منطق و هدف آن یعنی جلوگیری از مغالطه بیان کرده، مثال بیماری و پزشک است. در این مثال مغالطه ها به **بیماری** تشبیه شده اند، وجه شبه یا دلیل این شباهت به خاطر این است که مغالطه ها خطاهایی هستند که فرایند اندیشیدن را با اشکال مواجه می کنند و بیماری هم فرایند دستگاه های دیگر بدن را تخریب می کند، یا علم منطق به علم پزشکی تشبیه شده است و وجه شبه آن این است که در علم پزشکی، پزشکان سعی می کنند با بررسی انواع بیماری ها و دسته بندی آنها، راه های پیشگیری و درمان آنها را بیان کنند و در علم منطق هم همانطور که در پاراگراف بالا خواندید، منطق دانان کوشیده اند با بررسی انواع خطاهای ذهن و دسته بندی آنها، راه های جلوگیری از آنها را نشان دهند. یا به عبارت دیگر در علم منطق نیز به همراه بیان **قوانین حاکم بر ذهن**، روش ها جلوگیری از مغالطات را بیان می کنند.

ممکن است برای شما سؤال پیش بیاید که چه تعداد خطای ذهنی وجود دارد که بتوان آنها را دسته بندی و بررسی کرد؟ چون در علم پزشکی انواع و اقسام بیماری ها وجود دارد و شاید هنوز هم بیماری های بسیاری باشد که پزشکان آنها را نشناخته اند.

درست است، خطاهای ذهن هم بی شمارند و شاید دسته بندی و بررسی همه آنها ممکن نباشد. در علم پزشکی با بیان قواعد درست زندگی کردن و مراقبت از سیستم های بدن به انسان ها کمک می کنند، در علم منطق هم تأکید بر آموزش **شیوه درست اندیشیدن** است تا از این طریق قادر به تشخیص خطاهای ذهن - که بی شمارند - باشیم.

۲- تشبیه علم منطق به دوچرخه سواری

شاید تا الان تجربه کرده باشید، ما در برخی از کارها با خواندن زیاد مسلط می شویم به خصوص در درس های حفظی این موضوع را تجربه کرده اید، اما شما به هر اندازه هم دستورالعمل استفاده از دوچرخه را مطالعه کنید، حتی اگر زیاد هم مطالعه کنید باز هم در دوچرخه سواری **مهارت** پیدا نمی کنید، فقط باید سوار شوید، تمرین کنید و **ممارست** داشته باشید تا مهارت لازم در دوچرخه سواری را پیدا کنید، منطق هم به همین جهت شبیه دوچرخه سواری است، زیرا منطق علمی کاربردی است که تبحر در آن به **تمرین** و **ممارست** نیاز دارد.

۳- تشبیه علم منطق به سیستم های کنترلی یک خودرو

در **سیستم های کنترلی** خودرو، برخی از قسمت ها نقش جلوبرنده خودرو را ایفا می کنند و باعث حرکت آن می شوند، یعنی پیش روی خودرو به خاطر آنهاست و اگر از کار بیفتند خودروی شما دیگر حرکت نخواهد کرد، مثل موتور ماشین.

برخی قسمت های دیگر خودرو نقش نظارتی دارند، یعنی دائماً نحوه کار کردن بخش های محرک ماشین را کنترل می کنند که پیش از خرابی یا وقوع حادثه به شما برای اصلاح آن نقص، **هشدار** دهند. منطق هم **ابزاری** است در خدمت سایر علوم، هر چند باعث پیشرفت در علوم نخواهند بود، اما وجود آن برای جلوگیری از خطاهای اندیشه لازم است.

۴- تشبیه علم منطق به شاقول بنایی

در ساخت یک ساختمان، مصالح و ابزار مختلفی مورد نیاز است، وجود برخی از مواد و ابزارها لازم است تا ساختمان شما ساخته شود، مثلاً تا آجرها، سیمان و... نباشد نمی توان کاری کرد. اما اگر تمام لوازم ساخت یک دیوار هم وجود داشته باشند، باز هم شما به ابزارهای دیگر نیاز دارید که باعث شود این دیوار مستحکم و بدون انحراف ساخته شود، **شاقول بنایی** از این جهت که همواره در حین کار و ساختن دیوار اشتباهات یا انحرافات احتمالی را نشان می دهد به علم منطق تشبیه شده است، وجود شاقول بنایی باعث ساخته شدن دیوار شما نمی شود، اما به کارگیری آن باعث پدید آمدن **بنای مستحکمی** می شود؛ بنابراین به کارگیری منطق هم موجب پدید آمدن بنای فکری مستحکمی می شود.

کلمه علمی که ما می شناسیم به دو صورت هستند، یا اختراع شده اند مثل علوم کامپیوتری یا کشف شده اند مثل قوانین فیزیکی که در طبیعت هستند و دانشمندان اصول آن را **کشف** می کنند. ذهن ما هم به صورت طبیعی بر اساس قواعدی می اندیشد، هر چند ما نام این قواعد را ندانیم.

بنابراین منطق دانان این قواعد را کشف کرده‌اند و به صورت علم منطق در اختیار ما قرار داده‌اند. این کار باعث می‌شود که در استدلال‌های پیچیده با تعاریف دقیق اصطلاحات خاص که به صورت روزمره با آنها مواجه می‌شویم، سریع و دقیق بتوانیم عوامل لغزش و خطای ذهن را تشخیص دهیم.

۲ حیطه کاربرد منطق

ما در زندگی با فضای تحصیل و تعلیم و تعلم، گفتگوها، داد و ستد، قریب و کلاهبرداری‌ها، نشریات، انبوه اطلاعات، آگهی‌های تجاری و استدلال‌های متنوع مواجه هستیم. اگر بخواهیم در سراسر زندگی در این مسائل به اشتباه نیفتیم باید بتوانیم درست فکر کنیم و درست تصمیم بگیریم. همانطور که فهمیدید هدف علم منطق جلوگیری از خطاهای ذهن بود.

پس منطق علمی که در سراسر زندگی به آن نیازمند هستیم. **دو بخش اصلی** منطق که باز هم مکرر در زندگی از آنها استفاده می‌کنیم: **تعریف و استدلال** است. برای آشنایی با این دو حیطه مهم منطق لازم است به تفاوت تصور و تصدیق توجه کنیم.

+ ۳ تصور و تصدیق، دو بخش کلی دانش بشر

هر آنچه تصدیق نباشد، تصور است.

تصور **کله** مهم نیست که واقعیت داشته باشد یا نه، هر آنچه به ذهن می‌آید، تصور است.
مثال سیمرغ، درخت، مثلث قائم‌الزاویه، مرد و حرفش.

جمله‌ای که خبری را بیان کند و قابلیت حکم و قضاوت داشته باشد، یعنی بتوانیم در مورد **درستی** (صدق) یا **نادرستی** (کذب) آن نظر بدهیم.

کله طبیعتاً وقتی می‌خواهیم در مورد تصدیق، **حکم و قضاوت** داشته باشیم، با **واقعیت** داشتن یا نداشتن آن جمله **تصدیق** سر و کار داریم.

مثال درختان در روز اکسیژن تولید می‌کنند، مثلث قائم‌الزاویه سه زاویه مساوی ندارد.

کله جمله باید **خبری** باشد، بنابراین جمله‌های سؤالی، آرزویی، امری یا تعجبی نمی‌توانند تصدیق باشند؛ البته سؤالات استفهام انکاری که پاسخ مشخصی دارند، جمله خبری و تصدیق محسوب می‌شوند.

تمرین [صفحه ۸ کتاب درسی]

از میان موارد زیر تصور و تصدیق را مشخص کنید:

سیمرغ سیمرغ پرنده‌ای افسانه‌ای است. دانا توانا بود هر که دانا بود.
(.....) (.....) (.....) (.....)

- سیمرغ تصور است، زیرا هیچ خبری در مورد آن بیان نمی‌شود و صرفاً آن را به ذهن می‌آوریم.

- سیمرغ پرنده‌ای افسانه‌ای است؛ تصدیق است، زیرا در مورد سیمرغ یک خبری بیان می‌شود و این جمله قابلیت صدق یا کذب دارد.

دانا؛ تصور است، زیرا هیچ خبری در مورد آن بیان نمی‌شود و صرفاً آن را به ذهن می‌آوریم.

توانا بود هر که دانا بود؛ تصدیق است، زیرا در مورد رابطه دانایی و توانایی یک خبری بیان می‌شود و این جمله قابلیت صدق یا کذب دارد.

+ ۴ تعریف و استدلال، دو بخش اصلی منطق

تعریف

شما بعضی چیزها را می‌دانید، حس کردید، تجربه کردید یا با آنها آشنا هستید. مثلاً اگر کسی بگوید «پرتقال»، شما آن را دیدید، خوردید، طعم آن را چشیدید، رنگ آن را دیدید و آن را لمس کردید. یا مثلاً اگر کسی بگوید «پایتخت ایران، تهران است»، شما این جمله را تأیید می‌کنید. به این خبر آگاهی دارید، یا در تهران زندگی می‌کنید یا در کتاب‌ها یا از طریق دیگران شنیده‌اید که این جمله درست است. حالا تصور کنید کسی بخواهد برای شما در مورد میوه «دارابی» توضیح دهد؛ اگر شما نه آن را دیده باشید و نه خورده باشید، طبیعتاً خواهید پرسید، میوه «دارابی» چیست؟ باید برای شما توضیح داد که «دارابی» میوه‌ای است که مزه‌اش شبیه پرتقال است، کمی از آن بزرگ‌تر است، رنگ پوست آن به سبزی گرایش دارد و ... حالا کم‌کم با این میوه آشنا می‌شوید.

اگر دقت کنید با استفاده از تصویری که برای شما روشن است، یعنی **تصورات معلوم**، سعی کردیم یک **تصور مجهول** یعنی میوه «دارابی» را توضیح دهیم؛ به این کار تعریف می‌گویند. پس به کمک **تعریف** از تصورات معلوم به شناخت تصورات مجهول می‌رسیم.

استدلال

حال فرض کنید، کسی بگوید: «هوای تهران آلوده است.» و شما هیچ اطلاعی از هوای تهران ندارید، طبیعتاً خواهید پرسید: «چرا هوای تهران آلوده است؟» باید برای شما توضیح داده شود که همانطور که می‌دانید تهران پایتخت ایران است، اکثر پایتخت‌ها شلوغ هستند و شلوغی می‌تواند باعث

آلودگی شود و ... حالا کم کم شما می‌توانید قبول کنید که هوای تهران آلوده است. اگر دقت کنید با استفاده از **تصدیقات معلوم** و جملاتی که شما آنها را می‌دانید و احتمالاً قبول دارید، سعی کردیم یک **تصدیق مجهول** را توضیح دهیم که جمله «هوای تهران آلوده است»، می‌تواند درست یا نادرست باشد؛ به این کار **استدلال** می‌گویند، پس به کمک استدلال از تصدیق‌های معلوم به کشف تصدیق‌های مجهول می‌رسیم.

علم منطقی (تفکر) } تعریف: حرکت از تصورات معلوم در جهت شناخت تصورات مجهول در پاسخ به چستی،
استدلال: حرکت از تصدیقات معلوم در جهت کشف تصدیقات مجهول در پاسخ به چرایی

دقت کنید علم منطقی به دو بخش اصلی تعریف و استدلال و رانش بشری به دو بخش تصور و تصدیق تقسیم می‌شود. اینها را با هم قاطی نکنید.

تمرین [صفحه ۱۰ کتاب درسی]

مشخص کنید کدام یک از موارد زیر تعریف و کدام یک استدلال هستند؟

۱- چون قاشق چوبی گرما را منتقل نمی‌کند، غذا را با آن هم بزنی، دستت نمی‌سوزد. (.....)

۲- منطق علمی است که از خطای ذهن جلوگیری می‌کند. (.....)

۳- معلم ما در کلاس است؛ پس در خانه‌اش نیست. (.....)

۴- ترابری یعنی حمل و نقل کالا یا مسافر از جایی به جای دیگر. (.....)

۱- استدلال: با استفاده از تصدیق معلومی که «قاشق چوبی گرما را منتقل نمی‌کند»، به کشف تصدیق مجهولی که «هم زدن غذا با قاشق چوبی دست را نمی‌سوزاند» رسیده است.

۲- تعریف: با استفاده از تصورات معلومی مثل «خطا»، «ذهن»، «جلوگیری کردن» و «علم» سعی کرده است تصور مجهول منطق را توضیح دهد.

۳- استدلال: با استفاده از تصدیق معلومی که «معلم ما در کلاس است»، به کشف تصدیق مجهولی که «پس معلم در خانه نیست» رسیده است.

۴- تعریف: با استفاده از تصورات معلومی مثل حمل و نقل، کالا، مسافر و جا (مکان) سعی کرده است تصور مجهول ترابری را توضیح دهد.

تمرین‌های امتحانی

۱ علم منطق

چه تعداد از جملات زیر درست است؟ ۱

- علم منطق ابزاری در خدمت سایر علوم و دانش‌هاست.

- ذهن انسان به طور طبیعی منطقی می‌اندیشد ولی بدون دانستن قواعد منطقی که در علم منطق کشف و دسته‌بندی می‌شود، نمی‌تواند کاری کند.

- با مطالعه علم منطق، می‌توان سریع‌تر و دقیق‌تر عوامل خطای اندیشه را تشخیص داد.

- علم منطق دانشی است که از هر خطایی جلوگیری می‌کند و باعث پیشرفت سایر دانش‌ها نمی‌شود.

- خطاهای اندیشه انواع و تعداد بی‌شماری دارد که هر انسانی به صورت طبیعی در معرض آن قرار می‌گیرد و علم منطق همچون پزشکی به بررسی انواع بیماری‌ها و روش‌های پیشگیری و درمان آنها می‌پردازد.

- حتی بدون دانستن علم منطق و تمرین و ممارست در آن، ممکن است بتوان در استدلال‌های پیچیده دچار لغزش نشد.

الف) سه (ب) دو (ج) شش (د) چهار

۲ توضیح دهید چرا علم منطق به علم پزشکی تشبیه شده است؟

۳ علمی که در پی جلوگیری از است، منطق نام دارد.

۴ ذهن انسان به طور براساس قواعدی می‌اندیشد. منطق دانان قواعد را به صورت علم منطق در اختیار ما قرار داده‌اند.

[تیمون- نمونه‌روشی امام صادق (ع)- ری ۱۳۰۰]

[زابل- مدرسه شهید بهشتی- ری ۱۳۰۰]

۵ منطق دانان چگونه راه‌های جلوگیری از خطای اندیشه را نشان می‌دهند؟

[زابل- مدرسه شهید بهشتی- ری ۱۳۰۰]

۶ آیا با صرف خواندن کتاب‌های منطق از خطای ذهن مصون می‌مانیم؟

[فانمشور- نمونه‌روشی عطیه- قرآنی ۱۳۰۰] درست ☐ نادرست ☐

۷ منطق علمی نظری است که تبحر در آن به تمرین و ممارست نیاز دارد.

- ۸ مغالطه هرگونه خطای عمدی ذهن است. ☐ درست ☐ نادرست [ایلام - مدرسه قرآنگان - فرورد ۱۴۰۰]
- ۹ مراد از مغالطه است. ☐ درست ☐ نادرست [اصفهان - مدرسه شهید بهشتی - ری ۱۴۰۰]
- ۱۰ توضیح دهید که چه شباهتی میان سیستم کنترلی خودرو و منطق وجود دارد؟ ☐ درست ☐ نادرست
- ۱۱ منطق را به شاقول بنایی تشبیه کرده‌اند که به کارگیری آن باعث پدید آمدن بنای مستحکم می‌شود. ☐ درست ☐ نادرست

۲ حیطه کاربرد منطق

- ۱۲ چه تعداد از جملات زیر درست است؟ ☐ درست ☐ نادرست
- استدلال و تعریف صحیح، مباحثی هستند که نه تنها در تحصیل بلکه در تمام سخنان ما نقش ایفا می‌کنند.
- از آنجایی که فلسفه در سراسر زندگی کاربرد دارد، منطق که ابزار فهم فلسفه است هم در سراسر زندگی کاربرد دارد.
- بشر امروزی بیش از گذشتگان به منطق در زندگی نیازمند است.
- حیطه کاربرد منطق شامل نشریات و آگهی‌های تبلیغاتی نیز می‌شود، چون اغلب در آنها از مغالطه‌ها بهره گرفته می‌شود تا عقاید مورد نظرشان را مقبول جلوه دهند.
- هر چند به طور خاص منطق در فلسفه کاربرد دارد، ولی در مورد عام‌ترین کاربرد آن باید گفت که در تمام تحصیلات ابزار لازم است.
- الف) یک (ب) دو (ج) سه (د) چهار
- ۱۳ با توجه به هدف علم منطق (جلوگیری از خطای اندیشه) این دانش در چه حیطه‌هایی کاربرد دارد؟ چرا؟ ☐ درست ☐ نادرست
- ۱۴ دو حیطه کاربرد منطق را نام ببرید. ☐ درست ☐ نادرست [قم - نمونه دولتی مهریه - فرورد ۱۴۰۰]

۳ تصور و تصدیق، دو بخش کلی دانش بشر

- ۱۵ چه تعداد از جملات زیر نادرست است؟ ☐ درست ☐ نادرست
- تصور کردن، یک فعالیت ذهنی است که در آن چیزی را به یک شیء نسبت می‌دهیم یا از آن صلب می‌کنیم.
- اسب بالدار نوعی تصور است، زیرا که در آن بالدار را به اسب نسبت می‌دهیم.
- عبارت «امتحانی که هفته گذشته برگزار کردیم»، تصدیق است.
- از آنجا که در تصدیق با واقعیت سرو کار داریم، برای تشکیل آن از تصورات واقعی استفاده می‌کنیم.
- الف) یک (ب) دو (ج) سه (د) چهار
- ۱۶ تصور و تصدیق را تعریف کنید و برای هر کدام یک مثال بزنید. ☐ درست ☐ نادرست
- ۱۷ برای هریک از عبارات زیر مثال بیاورید. ☐ درست ☐ نادرست
- تصور مجهول، تصور واقعی، تصور معلوم، تصور ذهنی یا خیالی
- در تصورات حکم و قضاوت وجود دارد. ☐ درست ☐ نادرست
- آیا در تصدیق واقعیت داشتن یا نداشتن مفاهیم و ارتباط تصورات با هم اهمیت دارد؟ چرا؟ ☐ درست ☐ نادرست
- «انسان دانا» و «انسان نادان نیست»، به ترتیب تصور و تصدیق است. [بهارستان - نمونه دولتی امام علی (ع) - ری ۱۴۰۰] ☐ درست ☐ نادرست
- «آفرین» یک و «روزی ز سرسنگ عقابی به هوا خاست» یک است. [بیتربستان - مدرسه قرآنگان - ری ۱۴۰۰] ☐ درست ☐ نادرست
- تصور و تصدیق را مشخص کنید. ☐ درست ☐ نادرست
- الف) خورشید خیال‌انگیز دم غروب (ب) امان از دست مردم این شهر (ج) مرغ بزرگنده ۶۰ هزار تومانی (د) مشکي رنگ عشق است. [بهارستان - نمونه دولتی امام علی (ع) - ری ۱۴۰۰] ☐ درست ☐ نادرست
- ۲۳ تعیین کنید هریک از موارد زیر کدام یک از اقسام علم هستند؟ ☐ درست ☐ نادرست
- الف) مکن ای صبح طلوع (ب) فاطمه دانش‌آموز است. [فالشهر - فرورد ۱۴۰۰] ☐ درست ☐ نادرست

۴ تعریف و استدلال، دو بخش اصلی منطق

- ۲۴ چه تعداد از جملات زیر نادرست است؟ ☐ درست ☐ نادرست
- مصرع «آن بار کزو گشت سر دار بلند» به وسیله تعریف روشن می‌شود.
- معلوم شدن عبارت «به جهت بازیافت، کاغذهایی که چندین بار در مدارس استفاده می‌شود»، به استدلال نیاز دارد.
- عبارت «لطفاً به وسایل داخل و بترین دست نزدیک» مقدمه‌ای است برای این استدلال که «مغازه دار، نسبت به لوازم حساس است».
- در تعریف و استدلال‌ها از معلومات استفاده می‌کنیم و برای کشف مجهولات چاره‌ای جز استدلال کردن نیست.
- الف) یک (ب) دو (ج) سه (د) چهار

۲۵ بلند پاسخ تعریف در منطق چه نقشی دارد؟

۲۶ * چسبی فلسفی زمانی که به کمک تصورات معلوم، مفهوم مجهولی را شناسایی کنیم، ذهن ما درگیر شده است.

[کنوراهنگ - نمونه زوئی رها نه اتنی - قرار ۱۳۰۰]

۲۷ * بلند پاسخ استدلال در منطق چه نقشی دارد؟

۲۸ * درست نادرست جملاتی که با «چرا» آغاز می‌شوند با مبحث تعریف ارتباط دارند. [زایی - مدرسه استاد رفیق - ری ۱۳۰۰] درست ☐ نادرست ☐

۲۹ چسبی فلسفی علم منطق به دو بخش اصلی و تقسیم شده است. [پوشهر - مدرسه شهید زکریا پور - قرار ۱۳۰۰]

• سؤال‌های ویژه امتحان برای کنکور

۳۰ علت تشبیه علم منطق به بیماری چیست؟

۳۱ توضیح دهید چرا منطق در سراسر زندگی کاربرد دارد؟

۳۲ کدام عبارت درست است؟

[صراصری ۹۹]

۱) موضوع دانش منطق براساس نوع آگاهی‌های ذهن، به حیطه‌های مختلف تقسیم می‌شود.

۲) آموزش و ممارست در فن منطق، باعث پرورش قوه خلاقیت و توسعه دانش انسان می‌شود.

۳) منطق مانند سیستم‌های کنترلی خودرو است که آسیب‌های موتور را نشان داده و باعث باعث حرکت آن می‌شود.

۴) در تصویری مانند درخت که امری واقعی است، «وجود داشتن» یک ویژگی است که در ضمن تصور موجود است.

۳۳ کدام عبارت درست است؟

[تاج ۹۹]

۱) در تعریف به کمک تصورات مجهول به تصور معلوم دست می‌یابیم.

۲) استفاده از منطق، در همه علوم و فعالیت‌های ذهنی بشر گریزناپذیر است.

۳) برخی از دانش‌ها مانند ریاضیات، ابزار منطق‌اند و به دقت ذهنی کمک می‌کنند.

۴) در تصور ما از یک درخت واقعی، یکی از ویژگی‌های مفهوم، «وجود داشتن» است.

۳۴ کدام عبارت در مورد دانش منطق درست است؟

[صراصری ۹۸]

۱) چستی ذهن را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۲) ناچار است مواد خود را از سایر دانش‌ها بگیرد.

۳) قواعد آن به تدریج توسط منطق دانان طراحی شده است.

۴) چگونگی ماهیت شناخت‌های انسان را توضیح می‌دهد.

۳۵ از نظر منطقی، کدام یک راه رسیدن به دانش جدید است؟

[تاج ۹۸]

۱) اندیشیدن

۲) تجربه کردن

۳) مطالعه کردن

۴) پرسش کردن

سؤال‌های ویژه امتحان برای کنکور	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
کد مفاهیم کلیدی	۱	۲	۳	۱	۱	۴

۱۱۱) گزینه «الف»

بررسی همه موارد:

مورد اول: درست؛ منطق، ابزاری در خدمت سایر دانش‌ها است.

مورد دوم: نادرست؛ ذهن بدون دانستن قواعد منطقی هم آنها را در زندگی به کار می‌بندد.

مورد سوم: نادرست؛ با به‌کارگیری علم منطق می‌توان سریع‌تر و دقیق‌تر عوامل خطای اندیشه را تشخیص داد.

مورد چهارم: نادرست؛ علم منطق از هر خطایی جلوگیری نمی‌کند.

مورد پنجم: درست است.

مورد ششم: درست؛ زیرا ذهن به صورت طبیعی براساس قواعد می‌اندیشد و معمولاً نه همیشه در استدلال‌های پیچیده به منطق نیاز دارد.

۱۱۲) مطالعات همچون بیماری هستند که باید از دچار شدن به آنها برحذر بود، از این رو دانستن آن برای منطق‌دان لازم است تا بتواند با آن مبارزه کند، همان‌گونه که علم پزشکی انواع بیماری‌ها و روش‌های پیشگیری و درمان آنها را بیان می‌کند در علم منطق نیز به همراه بیان قوانین حاکم بر ذهن روش‌های جلوگیری از مطالعات بیان می‌شود.

۱۱۳) خطای اندیشه

۱۱۴) طبیعی

۱۱۵) با بررسی انواع خطای ذهن و دسته‌بندی آنها

۱۱۶) منطق، علمی کاربردی است که تبحر در آن به تمرین و ممارست نیاز دارد. آموختن منطق مانند آموختن دوچرخه‌سواری است که باید به صورت علمی فراگرفته شود و خواندن دستورالعمل‌های نظری، فرد را تبدیل به دوچرخه‌سواری ماهر نمی‌کند.

۱۱۷) نادرست؛ علمی کاربردی است.

۱۱۸) نادرست؛ خطای ذهن می‌تواند عمدی یا غیرعمدی باشد.

۱۱۹) خطای ذهنی (خطای اندیشه)

۱۲۰) دانش منطق ابزاری در خدمت سایر علوم و دانش‌ها است. منطق همچون سیستم کنترلی خودرو است که میزان بنزین، سرعت حرکت و گرمای موتور را به ما نشان می‌دهد و در مقابل مشکلات به ما هشدار می‌دهند؛ اما باعث حرکت خودرو نمی‌شود، یعنی منطق هم فقط در مورد مغالطه‌ها و خطاها به ما هشدار می‌دهد.

۱۲۱) نادرست؛ به کارگیری منطق باعث پدید آمدن بنای فکری مستحکم می‌شوند نه بنای مستحکم.

۱۲۲) گزینه «ب»

بررسی همه موارد:

مورد اول: درست؛ استدلال آوری و تعریف صحیح، اموری هستند که تنها در محیط تحصیلی با آنها سروکار داشته باشیم. این امور بخشی از سخنان روزانه ما را تشکیل می‌دهد.

مورد دوم: نادرست؛ منطق خودش به خودی خود، در سراسر زندگی کاربرد دارد نه به خاطر اینکه ابزار فلسفه است و فلسفه در سراسر زندگی کاربرد داشته باشد.

مورد سوم: درست؛ به دلیل فراگیری رسانه و حجم انبوه اطلاعات، امروزه نیاز منطق بیش از پیش شده است.

مورد چهارم: نادرست؛ در تشریبات و آئینی‌ها اغلب از استدلال استفاده می‌شود نه مغالطه.

مورد پنجم: نادرست؛ عام‌ترین حالت کاربرد منطق سراسر زندگی است.

۱۲۳) ما در زندگی با فضای تحصیلی، اطلاعات، محنت و گمراهی... مواجه هستیم و اگر بخواهیم در سراسر زندگی به خطا ترویج باید بتوانیم درست فکر کنیم و درست زندگی کنیم و از آنجا که هدف علم منطق درست فکر کردن و جلوگیری از خطای اندیشه است پس منطق علمی است که در سراسر زندگی به آن نیازمندیم و حیطه کاربرد آن محدود به قلمرو یا محیط خاصی نیست.

۱۲۴) در تعلیم و تعلم، در داد و ستد، دلیل آوردن برای منقاعه کردن دیگران و... (ذکر دو مورد کافی است).

۱۲۵) گزینه «د»

۱۲۶) تصور؛ امری که با واقعیت داشتن یا نداشتن آن کاری نداریم و تنها همان مفهوم را در ذهن می‌آوریم، مانند سبب.

تصدیق؛ در تصدیق حکم و قضاوت وجود دارد و در آنها اوصافی را به چیزی نسبت می‌دهیم یا از آن سلب می‌کنیم، مانند انسان متفکر است.

۱۲۷) تصور مجهول؛ مثل تصور تافدیس که مفهومی مجهول و ناشناخته برای ما است.

تصور معلوم؛ مثل تصور درخت که مفهومی است آشنا و معلوم برای ما. تصور واقعی؛ مثل تصور میز که امری است واقعی که در جهان خارج وجود دارد. تصور خیالی یا ذهنی؛ مثل تصویری دیو هفت‌سر که امری خیالی است و در جهان واقعی و خارجی وجود ندارد. یا تصور مثلث یا عدالت که اموری ذهنی هستند و واقعیت مادی و محسوس ندارند.

۱۲۸) نادرست؛ در تصدیقات حکم و قضاوت وجود دارد.

۱۲۹) بله؛ زیرا در تصدیق با ارتباط میان مفاهیم سر و کار داریم و طبعاً وقتی می‌خواهیم درباره تصدیق حکم و قضاوت کنیم با واقعیت داشتن یا نداشتن آن جمله و صدق و کذب آن سر و کار داریم برای مثال عبارت: «اسب بالدار موجود است.» تصدیقی است که درباره واقعیت داشتن و نداشتن درست یا نادرستی آن، قضاوت می‌کنیم.

۱۳۰) درست

۱۳۱) تصور؛ تصدیق

۱۳۲) الف) تصور؛ زیرا خبری به ما نمی‌دهد. ب) تصور؛ زیرا خبری به ما نمی‌دهد. ج) تصور؛ زیرا خبری به ما نمی‌دهد.

د) تصدیق؛ زیرا خبری می‌دهد و در آن «رنگ عشق» به «مشکی» نسبت داده شده است.

۱۳۳) از آنجایی که دانش بشری به دو دسته تصور و تصدیق تقسیم می‌شود منظور تعیین تصور و تصدیق است، پس:

الف) تصور؛ زیرا که جمله خبری نیست و امری است.

ب) تصدیق؛ چون جمله خبری است.

۲۶) [۴] گزینه «ج»

بررسی همه موارد:

مورد اول: درست؛ زیرا این عبارت تصدیق نیست چون خبری به ما نمی‌دهد و لذا تصور است و تعریف نیز در مورد تصورات است.

مورد دوم: نادرست؛ این عبارت چون جمله کاملی نیست و خبری نمی‌دهد تصور است در حالی‌که استدلال برای تصدیقات استفاده می‌شود.

مورد سوم: نادرست؛ این عبارت نمی‌تواند مقدمه استدلال باشد چون جمله امری است و خبری را نمی‌دهد و تصدیق نیست. اگر بخواهیم عبارت را برای مقدمه بودن استدلال تصحیح کنیم باید اینگونه باشد که «مغازه‌دار عبارت به وسایل و برترین دست نریند را نوشته است».

مورد چهارم: نادرست؛ برای کشف تصور مجهول از تعریف استفاده می‌شود.

۲۵) [۴] در منطق به وسیله تعریف و با کمک تصورات معلوم به شناخت تصورات مجهول می‌پردازیم.

۲۶) [۴] تعریف

۲۷) [۴] در منطق، به کمک تصدیقات معلوم، به کشف تصدیقات مجهول می‌پردازیم.

۲۸) [۴] نادرست؛ جرایبی در استدلال است.

۲۹) [۴] تعریف و استدلال

• پاسخ سؤال‌های ویژه امتحان برای کنکور

۳۰) [۱] مغالطه‌ها خطاهایی هستند که فرایند اندیشیدن را با مشکل مواجه می‌کنند و بیماری هم فرایند دستگاه‌های دیگر بدن را تخریب می‌کند و همچنین پزشکان همانند منطق دانان در پی جلوگیری از بیماری‌ها (مغالطه‌های ذهنی) هستند.

۳۱) [۲] زیرا می‌خواهیم درست فکر کنیم و تصمیم‌گیری کنیم، ما همه روزه برای متقاعد کردن دیگران دلیل می‌آوریم و می‌کوشیم تا در تعلیم و تعلم دچار خطا نشویم یا در داد و ستد، فریب کلاهبرداران را نخوریم. امروزه فراگیری رسانه‌ها و انبوه اطلاعات صحیح و غلط، عناوین و مطالب نشریات که می‌خواهد عقاید به نفع خود را بیان کند و اغلب آگهی‌های تجاری نوعی استدلال هستند که می‌خواهند مخاطب فلان کالا را خریداری کند، نشان می‌دهد که ما در سراسر زندگی به علم منطق نیاز داریم.

۳۲) [۱] و [۳] گزینه «۱» دو نوع دانش و آگاهی ذهنی داریم: تصور و تصدیق برای کشف تصور مجهول، به نوع خاصی از اندیشه به نام «تعریف» نیاز است و برای کشف تصدیق مجهول به نوع خاص دیگری از اندیشه به نام «استدلال» نیاز است. از آنجا که وظیفه منطق جلوگیری از خطای اندیشه است و اندیشه هم مناسب با دو نوع دانش و آگاهی (تصور و تصدیق)، به دو نوع تعریف و استدلال تقسیم می‌شود، پس منطق هم دو حیطه اصلی دارد. یکی «تعریف» که به قواعد تعریف می‌پردازد و دیگری «استدلال» که قواعد استدلال را توضیح می‌دهد.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۲»: توسعه دانش برعهده علوم مختلف است و منطق فقط قواعد را مشخص می‌کند.

گزینه «۳»: موتور محرک فکر، منطق نیست بلکه منطق فقط هشدار دهنده است.

گزینه «۴»: در تصورات به واقعیت داشتن یا نداشتن کاری نداریم پس «وجود داشتن» در ضمن هیچ تصویری نیست.

۳۳) [۱] گزینه «۲» چون در سراسر زندگی از جمله در علوم و فعالیت‌های

ذهنی می‌خواهیم درست فکر کنیم و درست تصمیم بگیریم، استفاده از منطق گریزناپذیر است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: در تعریف در تصورات معلوم به تصور مجهول می‌رسیم، نه برعکس.

گزینه «۳»: منطق ابزار سایر دانش‌هاست، نه برعکس.

گزینه «۴»: در تصورات به واقعیت داشتن یا نداشتن کاری نداریم؛ پس «وجود داشتن» در ضمن هیچ تصویری نیست.

۳۴) [۱] گزینه «۲»

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: چستی ذهن در منطق بررسی نمی‌شود بلکه این چستی و قواعد آن در شناخت عالم خارج در فلسفه و روانشناسی (معرفت‌شناسی) بررسی می‌گردد.

گزینه «۲»: قواعد منطق توسط منطق دانان طراحی نشده بلکه کشف شده است.

گزینه «۴»: جگونگی و ماهیت شناخت‌های انسان نیز در معرفت‌شناسی بررسی می‌شود و توضیح داده می‌شود نه در منطق

* منطق دانشی است که صورت اندیشه را ارزیابی می‌کند نه محتوای آن را

۳۵) [۴] گزینه «۱» تفکر از نظر منطقی یعنی معلوم کردن مجهول‌ها.

واضح است که نتیجه تفکر منطقی کاهش مجهولات و افزایش معلومات است.

افزایش معلومات، یعنی رسیدن به دانش جدید و تازه.

یادداشت

سؤالات امتحان نهایی: منطق		آزمون شماره (۶)		پایه دهم دوره دوم متوسطه		ساعت شروع:		
نام و نام خانوادگی:		رشته ادبیات و علوم انسانی		تعداد صفحه: ۳		تاریخ: ۱۴۰۰/۰۳/...		
تهران - مدرسه غیردولتی سوده - خرداد ۱۴۰۰								
ردیف	سؤالات پاسخنامه دارد.							نمره
۱	موارد زیر با کدام صحت در رابطه لفظ و معنا ارتباط دارند: الف) من همیشه حرف آخر را در خانه می‌زنم، به همسر می‌گویم چشم ب) ماه رمضان سحر بیدار شد که روزه بگیرد، مگر سحر به سن تکلیف رسیده؟ پ) از خروسی پرسیدند مرغ چند حرف دارد؟ گفت قریوتش برم حرف نداده! ت) پروانه دختر من است، پروانه پرواز می‌کند، پس دختر من پرواز می‌کند.							۲
۲	در قضایای زیر، قضیه شخصی و قضیه محصوره را مشخص کنید. (نکته: بعضی قضایای محصوره سورشان ذکر نشده است.) الف) مشهد نام شهری در استان خراسان است. ب) حضرت علی (ع) در کعبه متولد شده است. پ) سهیل درس خوان است. ت) بعضی میزها تمیز هستند. ث) دانش‌آموزان درس خوان هستند.							۲/۵
۳	به کمک روابط احکام قضایا، قضایای خواسته شده و صدق و کذب آن‌ها را مشخص کنید. تداخل هیچ مسافری در راه نیست (صادق) ← {.....} ↓ تناقض {.....} ← عکس مستوی ↓ تناقض {.....} ← تضاد {.....}							۲/۵
۴	در فرض صادق بودن قضیه نخست، صدق یا کذب قضیه دوم را مشخص کنید و نام رابطه میان آن‌ها را بیان کنید. الف) همه کارمندان مالیات می‌پردازند ← بعضی کارمندان مالیات نمی‌پردازند. ب) بعضی شیعیان داناتان اقتصاددان نیستند ← همه شیعیان داناتان اقتصاددان هستند. پ) هر تنگی آبری است ← بعضی آبریزها تنگ هستند. ت) هیچ مسافری در راه نیست ← بعضی مسافران در راه نیستند.							۲
۵	اشکال تعریف‌های زیر را مشخص کنید. الف) ماهی: مهره‌داری که دارای آبشش است. ب) سلامتی: فقدان بیماری (بیماری فقدان سلامتی) پ) یاسود: کسی که دیپلم دارد. ت) کی شب می‌شه؟ - وقتی خورشید غروب می‌کند، کی خورشید غروب می‌کند؟ - وقتی که شب بشه. ث) امتداد: بُعد مقطوع در اجسام را می‌گویند. ج) پرند: حیوانی که پرواز می‌کند.							۳
«ادامه سؤالات در صفحه دوم»								

«ادامه سؤالات در صفحه دوم»

۶	اعتبار یا عدم اعتبار استدلال‌های زیر را تعیین کنید و در صورت نامعتبر بودن دلیل آن را ذکر کنید. الف) هر حیوانی جاندار است، هر جاندار تنفس می‌کند؛ پس هر حیوانی تنفس می‌کند. ب) هیچ آسیبی سنگ نیست، بعضی حیوانات اسب هستند؛ پس بعضی حیوانات سنگ نیستند. پ) شراب از انگور است، آب انگور حلال است؛ پس شراب حلال است. ت) هر شبیری گربه‌سان است، بعضی حیوانات شیر نیستند؛ پس بعضی گربه‌سانان حیوان نیستند. ث) انسان از خاک است، خاک بی‌جان است، پس انسان بی‌جان است. ج) رستم شیر است، شیر در بیشه زندگی می‌کند، پس رستم در بیشه زندگی می‌کند. چ) همه طوطی‌ها حیوان اند، بعضی طوطی‌ها باهوش نیستند، پس بعضی حیوان‌ها باهوش اند. خ) برخی کاغذها سفیدند، برخی سفیدها برف‌اند؛ پس برخی کاغذها برف‌اند.	۴
۷	نوع مغالطات زیر را مشخص کنید. الف) سعدی انسان است، انسان پنج حرف دارد؛ پس سعدی پنج حرف دارد. ب) هر علی زرد و سیال است، پس هر زرد و سیالی علی است. پ) هر ثروتمندی خوشبخت است، پس هر خوشبختی ثروتمند است. ت) چند روز است در راه دیربستان به دوستم برخورد می‌کنم؛ بنابراین از این به بعد هم او را خواهیم دید. ث) خرماهای روی این جعبه درشت و مرغوب‌اند، پس کل خرماهای این جعبه درشت و مرغوب است. ج) چون با خودروی شخصی به راحتی رانندگی می‌کنم پس می‌توان با کامیون هم به راحتی رانندگی کنم. چ) هر کس حسن را ببیند، اگر غمگین باشد او شادمان می‌شود. خ) او برای بازدید پنج روزه از تهران به شهر ما آمد. «در صورت فراموش کردن اسم مغالطه، آن را توضیح دهید، در غیر این صورت هم نام مغالطه و هم توضیح دهید.»	۲
	جمع	۲۰

بخش اول: منطق و مباحث آن

درس اول: منطق، ترازوی اندیشه

۱ علم منطق

منطق علمی است که در پی جلوگیری از خطای اندیشه است.

کلمه تأکید منطق بر آموزش شیوه درست اندیشیدن است.

- منطق، علمی کاربردی و ابزاری است یعنی در خدمت سایر علوم بوده و در صدد ساختن بنای فکری مستحکمی است که مواد لازم و آجرهای این بنا از علوم دیگر تهیه می‌شود.

توجه منطق را به شاقول بنایی تشبیه کرده‌اند.

۲ حیطه کاربرد منطق

در زندگی روزمره برای درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن به منطق نیازمندیم. برای متقاعد کردن دیگران و تعلیم و تربیت از منطق بهره می‌بریم. برای رسیدن به درک درست از اطلاعاتی که از طریق رسانه‌ها دریافت می‌کنیم از منطق استفاده می‌کنیم.

+ ۳ تصور و تصدیق، دو بخش کلی دانش بشر

تصور	۱- معلوم ۲- مجهول
تصدیق	۱- معلوم ۲- مجهول

تصور

در حالت تصور با واقعیت داشتن یا نداشتن و یا ارتباط تصور با سایر امور سروکار نداریم.

تصدیق

در تصدیق، حکم و قضاوت وجود دارد و اوصافی را به چیزی نسبت می‌دهیم یا از آن سلب می‌کنیم.

+ ۴ تعریف و استدلال، دو بخش اصلی منطق

زمانی که یک تصور مجهول را به کمک چند تصور معلوم توضیف می‌کنیم به این کار **تعریف** می‌گویند.

زمانی که یک تصدیق مجهول را با استفاده از تصدیق‌های معلوم کشف می‌کنیم به آن **استدلال** می‌گویند.

علم منطق به دو بخش اصلی تقسیم می‌شود:

۱- تعریف: که در آن روش صحیح تعریف بیان می‌شود و به کمک آن از تعریف اشتباه پرهیز می‌کنیم.

۲- استدلال: که در آن روش صحیح استدلال کردن بیان می‌شود و ما به کمک آن از استدلال اشتباه پرهیز می‌نماییم.

بخش دوم: روابط میان ذهن، زبان و خارج

درس دوم: لفظ و معنا

۵ رابطه ذهن، زبان و جهان خارج

میان سه حیطه ذهن، زبان، خارج ارتباط وجود دارد لذا خطاها سه گونه‌اند:

- انواع خطا
- ۱- خطای ذهنی
 - ۲- خطای خارجی
 - ۳- خطای زبانی

۶ زبان و الفاظ در منطق

وظیفه منطق جلوگیری از خطای اندیشه و ذهن است.

- در انتقال افکار
- ۱- از الفاظ استفاده می‌کنیم.
 - ۲- خطای در الفاظ باعث بروز خطای فکری می‌شود.

+ ۷ اشتراک لفظ

این مغالطه از شایع‌ترین خطاهای ذهنی است. گاهی کلماتی که ظاهر مشترک دارند در گفت‌وگو اشتباه به جای هم به کار می‌روند و منجر به این مغالطه می‌شوند.

+ ۸ نحوه دلالت لفظ بر معنا

الفاظ در جملات سه معنای مختلف می‌تواند داشته باشد، یعنی دلالت لفظ بر معنا در جمله سه گونه است:

حدود دلالت	نوع دلالت	مثال
لفظ بر کل معنا	دலالت مطابق	کتاب خریدم.
لفظ بر بخشی از معنای اصلی لفظ	دலالت تضمینی	کتاب پاره شد.
لفظ بر لازمه یک شیء	دலالت التزامی	دسته گل به آب داد، یعنی خرابکاری کرد.

۹ مغالطه توسل به معنای ظاهری

خطای ناشی از به کار بردن دلالت مطابقی به جای دلالت تضمینی و التزامی به مغالطه توسل به معنای ظاهری می‌انجامد.

در این نوع مغالطه مخاطب دلالت التزامی را با دلالت مطابقی اشتباه می‌گیرد.

۱۰ شیوه نگارشی کلمات

در دو حالت این مغالطه اتفاق می‌افتد:

- ۱- اشتباه در املا و نگارش کلمات
- ۲- عدم رعایت دقیق علائم سجاوندی و حرکات کلمات

۱۱ ابهام در مرجع ضمیر

این مغالطه به دو گونه رخ می‌دهد:

- ۱- خطای ناشی از ابهام در جملات به دلیل مشخص نبودن مرجع ضمیر.
- ۲- خطای ناشی از دو پهلوی بودن جمله.